

”Det går att sänka skatten . . .” (2)

Den moderata trovärdigheten sätts på spel

I förra numret av Svensk Tidskrift granskade Mats Johansson Lidingö kommuns affärer. Att Lidingö hade valts som exempel för en diskussion av kommunalpolitiska och kommunalekonomiska problem berodde på 1. att det är en stark moderatkommun, 2. att invånarna i Lidingö är de som får de högsta kommunala skattehöjningarna i Sverige under 1983, 3. att trovärdigheten i det moderata skattebudskapet på riksplanet kommer att testas just ute i starka moderatkommuner de kommande åren. Skattedebatten och de lokala moderatpolitikernas agerande är ett centralt område inför valet 1985. Här följer replik av Caisa Hörberg, ordförande (m) i Lidingö kommunstyrelse, och kommentar av Mats Johansson. Fler inlägg välkomnas.

Mats Johansson har i förra numret av Svensk Tidskrift presenterat en analys av budgetarbetets problem. De poster som släpps igenom (och även de som avslås) är väl motiverade och påtryckningarna från allmänheten för utgifter verkar generellt sett vara större än påtryckningarna för låg skatt. När jag satt och studerade konceptet till Mats Johanssons artikel kunde följande läsas i Svenska Dagbladet:

”Det tarvar långkalsonger för att gå på IFK Lidingös matcher i division 1-ishockey. Någon ishall finns som bekant inte på Lidingö. Än så länge duger det att spela under månens sken, tycks öns borgerliga styre anse.” (När detta läses kanske frågan lösts genom ekonomiska insatser från annat håll.)

När jag som mycket idrottsintresserad ordförande i kommunstyrelsen börjar lägga ekonomiska synpunkter på ishallen blir jag upplyst om att jag kan spara någon annanstans. Problemet är bara att barntillsynens, äldreomsorgens, skolans etc företrädare säger samma sak.

Även om moderater måste ha en gemensam ideologisk plattform för sitt handlande företräder moderata politiker i olika instanser olika intressen. Försöker vi blunda för detta får vi svårt att förstå verkligheten.

Vi kommer även i fortsättningen att noggrant redovisa i budget och verksamhetsplan vad de statliga åtgärderna får för ekonomiska verkningar i Lidingö. Jag är övertygad om, att även framtida finansministrar – oberoende av parti – kommer att klaga över de riksekonomiska verkningarna av kommunernas verksamhet. Naturligtvis har alla parter rätt ur sin aspekt.

Mats Johansson har fångat detta dilemma på ett pedagogiskt skickligt sätt.

Bortsett från några bagateller, och att förskolans resursutnyttjande förbättrats väsentligt 1981–1983, stämmer sakuppgifterna. Däremot kan sättet att presentera i och för sig riktiga siffror diskuteras. När skatteinkomsterna anges till 100 milj 1974, 200 milj 1979 och 300 milj nästa år, frågar sig läsaren om inte motsvarande belopp i fast penningvärde hade givit en rättvisare bild.

Kostnaderna för den centrala administrationen inrymmer även kommunfullmäktige, kommunstyrelsen, vaktmästeri, skrivcentral, dataavdelning, parti-stöd och bidrag till föreningar. Svårigheterna när man ska jämföra med andra kommuner är, att andra saker där kan redovisas under central förvaltning.

Som ledamot i kommunfullmäktige och kommunstyrelsen samt tidigare ordförande i skolstyrelsen står jag bakom den politik som hittills förts.

Redan i 1979 års budget påbörjades åtstramningar. Till en början vidtogs åtgärder av "generell kameral" natur. Rambudgettekniken har utvecklats. Budgeten för åren 1982 och 1983 utgår från hårda ramar där kompensation inte ges fullt ut för inflation och vidare sker nedskärning och förändring av befintlig verksamhet.

Om vi ser på den i rikssammanhang ofta använda volymredovisningen har ökningen i Lidingö för åren 1979–1983 uppgått till sammanlagt 3,3% eller i genomsnitt 0,7% per år, jämfört med för rikets kommuner totalt 13% eller 2,6% per år.

Besparingsåtgärder under 1982

- Vintervägunderhåll, ca 200 000 kr.
- Reparationsarbeten i parker, ca 130 000 kr.
- Eftermiddagsverksamhet i en fritidsgård nedlagd, ca 100 000 kr.
- Utomhusbad övergår i föreningsregi, ca 130 000 kr.
- Fria läromedel reduceras genom återanvändningssystem och borttagande av förbrukningsmateriel, ca 1 000 000 kr.
- Skolvårdar borttages vid högstadieskolorna, ca 270 000 kr.
- Besparingar inom skolmåltidsverksamheten, ca 200 000 kr.
- Minskning av anslag för lägerskolor, 120 000 kr.
- Ej fria skolkort i årskurs 7–9, 50 000 kr.
- Försköllärare i deltidsgupper från 42 veckor till 40 veckor.
- Neddragning av feriebarnsverksamheten på grund av minskad efterfrågan, ca 110 000 kr.
- Reducering av öppethållande vid hälften av daghemsavdelningarna, motsvarande 7,5 befattningar eller 840 000 kr.
- Mindre gynnsamma normer för socialbidrag, ca 300 000 kr.
- Landstingstimmar för terapiverksamhet minskar. En befattning vakantsättes, ca 170 000 kr.

Beslutade åtgärder i budget 1983

- Ändrade städrutiner 850 000 kr (motsvarar ca 4 öre per skattekrona).
- Fyra befattningar indrages inom den centrala förvaltningen, ca 600 000 kr (motsvarar 3 öre per skattekrona).

- Indragning av tre tjänster vid fritidsgårdar, ca 300 000 kr (motsvarar 1,5 öre per skattekrona).
- Motorgård övergår i föreningsregi.
- Minskad studieledighet med B-avdrag 700 000 kr (motsvarar 3,6 öre per skattekrona).
- Indragning av tre tjänster som barnvårdare 290 000 kr (motsvarar 1,5 öre per skattekrona).
- Ökad hyresfinansiering av gemensamhetslokaler i servicehus 193 000 kr (motsvarar 1 öre per skattekrona).
- 30 nya platser i familjedaghem genom bättre resursutnyttjande, ca 700 000 kr.

Som nyvald ordförande i kommunstyrelsen finner jag det naturligt att nu se framåt.

I november 1982 har en översiktlig finansieringskalkyl för åren 1984 och 1985 presenterats i kommunstyrelsen och kommunfullmäktige. Denna kalkyl visar, att vi kommer att få stora svårigheter att balansera 1985 års budget med oförändrad utdebitering.

Målsättningen är dock helt klar. Vi skall inte höja utdebiteringen denna mandatperiod. Denna målsättning kräver ett medvetet handlande. Kommunstyrelsen konstaterar därför att "om kommunen skall klara ökade kostnader för ev ombyggnad av Lidingöbron samt utbyggnad av förskola, fritidshem och servicehus enligt gällande planer samtidigt som skatteintäkterna reellt beräknas minska med 15-20 Mkr, måste enligt kommunstyrelsens uppfattning rejäla förändringar ske inom den befintliga verksamheten.

○ Nämnder och styrelser har ett sparkrav på nästan 10 Mkr inför 1984 års

budget (motsvarar 50 öre i utdebitering).

○ Intäktssidan kommer att bli föremål för noggrann genomgång.

○ Investeringsobjekt kommer även i fortsättningen att noga prövas.

○ Ett antal samverkans- och utvecklingsprojekt kommer att genomföras. F.n pågår utredningar inom områdena barnomsorg och äldreomsorg.

○ Kommunen kommer att satsa på utveckling av personalplanering och budgetuppföljning.

Vi är medvetna om de utvecklingstendenser Mats Johansson tecknat och är beredda att sätta in all kraft på att lösa problemen. Dessutom ett påpekande: så länge vi har nuvarande system i vårt land är det väljarna i Lidingö som på valdagen skall utmäta det politiska ansvaret för hur ekonomin sköts i Lidingö. Hittills uppfattar jag betyget som väl godkänt.

Som förtroendemän kan vi emellertid inte enbart se på vår uppgift ur ekonomisk synpunkt. Vi är valda för att ansvara för en samhällsverksamhet. Denna är i vissa delar av betydelse för näringslivet (infrastruktur). Samhället stödjer även genom sina insatser de sämst ställda. Denna sociala uppgift är en viktig del av mitt konservativa idéarv. Endast den som känner sitt sociala ansvar får möjligheter att genomföra hårda besparingar.

Jag är medveten om att det finns människor som betraktar detta påpekande som en undanflykt. På valdagen gör emellertid majoriteten - även de moderata väljarna - samma bedömning. Vi förtroendemän är valda för att fullfölja väljarnas intentioner.

Caisa Hörberg

Kommentar

Caisa Hörberg visar i sitt inlägg på de konkreta svårigheterna. Hon tillhör säkert den medvetna delen av de kommunalpolitiskt aktiva i partiet. Det finns många goda förklaringar till lägets uppkomst. Och färdriktningen råder heller inget tvivel om. Det återstår alltså bara att i september 1985 konstatera att Lidingömoderaterna går till val på budskapet "vi klarade åtstramningen utan skattehöjningar". Konservatismens sociala ansvarstagande kan inte vara liktydigt med ishallens byggande, därom är vi säkert överens.

Det kan dessutom tyckas orättvist att peka ut just Lidingö. Det finns rimligen andra starka moderatkommuner, där afärerna är sämre skötta. Det finns framförallt alltför många kommuner i landet där moderaterna överhuvudtaget inte kan påverka den praktiska politiken, och där skattetrycket är därefter. Lidingö borde mot den bakgrunden ha bättre förutsättningar än de flesta andra kommuner att klara de kommande årens mycket hårda påfrestningar socialt, politiskt och ekonomiskt. Därom får vi besked av verkligheten.

Medvetandehöjningen bland de moderata kommunalpolitikerna är en tillgång för partiet i framtiden. Den har tagit tid. Det är först nu resultaten börjar skönjas.

1978 skrev Ulf Adelson som borgarråd i Stockholm en snabbläst handbok för kommunalpolitiker, betitlad "Kommunalmän! Hur skulle ni göra om det vore era egna pengar?" I den ger han konkreta råd och tips, som nu börjar anammas över landet. Utgångspunkten är en framskrivning av den kommunal-ekonomiska utvecklingen, som då pe-

kade på en genomsnittlig kommunalskatt på 36 kronor redan 1985.

"Vi måste arbeta som om vi inte hade rätt att höja skatten", skriver Adelson. "Om inte vårt ekonomiska system skall behöva ersättas av ett annat, kommer partierna snarare att vara tvingade att bjuda under varandra."

Adelson vill öka användningen av andelstaxor, tex för att komma åt det missbruk av färdtjänst han noterat. Han vill finansiera de allt tyngre kostnaderna för åldringsvård med de pengar som införande av karensdagar ger. Han vill delegera budgetansvaret långt ned i förvaltningarna, föra ut pengarna i möjligaste mån till användarna att hantera, tex på fritidsgårdarna. Morötter för sparande måste införas för den som har sparmöjligheten. Ett mål för personalminskningar bör sättas upp, tex på en procent per år.

Utredningar kan skrotas i många fall, skrytbyggenas tid är förbi, inga statliga förordningar genomförs utan 100 procents kostnadstäckning, staten skulle kunna överta huvudmannaskapet för vård, skola och barnomsorg, landstingen avskaffas, osv. När det gäller avgiftsfinansiering är han givetvis positiv, men påpekar att om man "tog full kostnadstäckning för begravingar skulle det förmodligen bli ett ramaskri".

I valet av metoder för att åstadkomma önskad åtstramning slår Adelson fast att "det absolut bästa är att kräva en kommunal folkomröstning för att få medborgarnas medgivande att höja skatten". Det skulle vara "det mest verk samma medlet för att hålla oförändrad skatt".

Adelson har kanske på några punkter reviderat sin uppfattning, eftersom situa-

tionen nu är en annan, värre. Men i huvudsak är det detta program som de moderata kommunalpolitikerna har att genomföra. Gösta Bohman höll som ekonomiminister ett tal vid partiets kommunalpolitiska rikskonferens 1981, som blivit smått klassiskt. I det utvecklas den ekonomiska analysen mot bakgrund av krisårens erfarenheter.

Bohman slår fast att utrymme saknas för "annan kommunal expansion än den som behövs för att bibehålla dagens servicenivå under beaktande av de demografiska förändringarna". Ytterligare avgiftsfinansiering diskuteras, liksom vilka uppgifter som kan "återgå till den enskilda medborgaren och vilka som kan utföras för kommunens räkning genom utomstående företag". Ute i kommunerna måste "vi målmedvetet sträva efter att till kommuninvånarna själva föra över sådana kommunala tillgångar som i dagsläget ligger bundna i mark och bostäder". Bohman tvekar inte om folkopinionen: "Vi vet att i valet mellan höjda skatter och återhållsamhet med kommunala utgifter råder det inte någon tvekan om var huvuddelen av svenska folket står", på den moderata rikslinjen alltså.

I den moderata kommunalmotionen till årets riksdag nöjer sig partiet inte med att kräva lagstiftning i riksdagen om kommunalt skattestopp. Moderaterna vill dessutom se att kommunalpolitikerna går in i den redan antagna budgeten för 1983 och justerar med sparpaket som skall leda till nolltillväxt.

Göran Lennmarker, planeringschef på riksorganisationen:

– Det innebär generellt sett reella volymminskningar i verksamheten. De kommuner som har haft en snabb expan-

sion eller har god finansiell ställning har de största förutsättningarna att klara det målet. – Men det går inte bara att nagga mindre verksamheter i kanten. Vi måste titta på de stora sektorerna, vård och skola. Effektivisera, privatisera, avveckla.

Lennmarker tar Uppsala kommun som exempel, där han själv är kommunalt aktiv. Där har moderaterna kommit fram till en skattesänkning på 0:85 i sitt budgetalternativ, medan socialdemokraterna vid makten höjde skatten för 1983 med en krona, till 16:85 kommunalt.

– Visst vill väljarna ha god service i sin kommun, tror Lennmarker. Och de är villiga att betala för den. Men de bör också få veta de verkliga kostnaderna när den bedrivs i offentlig regi, särskilt som de ofta betalar för undermålig verksamhet, tex i de skolor som släpper ut analfabeter.

Kommer moderaterna då att klara av att föra ut argumentationen och kunna stå emot det politiska trycket?

– Ja, en mycket kraftig åtstramning har skett och sker i de moderata leden. Vi måste klara att informera och förklara alternativen.

– Vi utgår från att vi kan nå det inboende förnuftet hos de flesta medborgare. Det är min erfarenhet att allmänheten är mera krismedveten än många politiker, framförallt i andra partier. Hushållen måste få klart för sig vad den kommunala servicen verkligen kostar, vi måste sätta prislappar på verksamheterna.

Lennmarker varnar samtidigt för den socialdemokratiska taktiken med dubbla budskap. Den bygger på att man samtidigt kan säga att "vi vill minsann också

spara" och "vi skall göra det utan att välfärden drabbas". Man aviserar sparvilja på olika områden, utan att verkligen omsätta den i praktiken i samma utsträckning.

Frågan är hur länge den taktiken räcker som kontrast till det moderata alternativet i ett läge där det statsfinan-

siella läget kommer att kräva att statssubventionerna av den kommunala verksamheten avvecklas. Idag uppgår de till 50 miljarder kr. Hur länge kan staten betala bidrag till kommunerna motsvarande 15 kommunalskattekronor, halva kommunalskatten?

Mats Johansson